

ВІДГУК

Офіційного опонента д.філол.н, проф. Карпенко О. Ю.

про дисертацію Аккурт Владислави Євгенівни

«Лінгвістичні особливості модальності переконання у мові обвинувача в судовому дискурсі (на матеріалі англійської та української мов)», поданої на захист для здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю

10.02.15 – загальне мовознавство

Розвиток сучасного мовознавства актуалізує нову парадигму дослідження мови: системно-структурні розвідки поступово змінюються на антропологічно-центричні. Увагу лінгвістів все більше привертають проблеми вивчення мовної особистості, тісного зв'язку мови з людиною, її свідомістю, мисленням, її практичною діяльністю. Це дозволяє аналізувати роль лінгвістичних явищ в організації цілісного тексту, його зміст і форму лінгвістичних категорій з урахуванням знань, досвіду, намірів, практичної діяльності мовця. Однією з важливих категорій у цьому плані є категорія модальності переконання, що уможливорює виконання реченням свого комунікативного призначення.

Отже, звернення Владислави Євгенівни до проблем лінгвістичних особливостей модальності переконання у мові обвинувача в судовому дискурсі у порівняльному аспекті (на матеріалі англійської та української мов) свідчить про безсумнівну актуальність запропонованої до розгляду роботи, яка зумовлена необхідністю розкриття явищ мови з погляду прагматичної лінгвістики, в плані аналізу мовленнєвих структур і виявлення особливостей такої універсальної категорії, як модальність переконання.

Слід підкреслити важливість цієї роботи у плані виконання комплексної наукової теми кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», що присвячена дослідженню

теоретичних і прикладних аспектів дослідження типологічних та конкретно-мовних рис сучасного наукового дискурсу.

Заявлена тема, предмет дослідження, мета наукової розвідки, сформульовані завдання, виявлені проблеми, ставлять перед дисертанткою складне завдання: дослідження функціонально-семантичного і прагматичного аспектів організації модальної семантики переконання в мовленні прокурора на матеріалі двох неблизько споріднених мов. Вибраний дисертанткою об'єкт дослідження – англomовний та україномовний судовий дискурс – дозволяє акцентувати увагу на найважливіших сучасних проблемах мовознавства. Не можна сказати, що цей об'єкт є абсолютно не вивченим. Дисертантка спирається на основоположні розвідки своїх попередників, проте, як свідчить дисертація, дослідження цих учених, при всій своїй ваговитості, вимагають в аспекті обраної теми, уточнень і узагальнення.

Представлена дисертація є спробою такого узагальнення, здійсненого на основі загальних положень комплексного аналізу з використанням елементів загальнонаукових та емпірико-теоретичних методів; методу лінгвістичного спостереження, контекстуального та інтерпретаційного аналізів. Експериментально-фонетичне дослідження й опрацювання його результатів здійснювались із використанням емпіричних загальнонаукових методів (експеримент, порівняння) та спеціальних методів визначення специфіки просодичної актуалізації модальності переконання в судовому дискурсі.

Перший розділ дисертаційної розвідки теоретичного спрямування. Дисертанткою досліджуються передумови вивчення судового дискурсу: судовий дискурс розглядається як об'єкт дослідження у лінгвістиці, аналізуються особливості актуалізації авторитарного дискурсу в судовому процесі і, що особливо важливо, вивчаються комунікативні стратегії у мові обвинувача як фактор впливу. Важливим вектором дослідження цього розділу є розгляд модальності переконання як одного з головних факторів мови прокурора, де модальність переконання є чи не найважливішим чинником судового дискурсу. Цей розділ став своєрідною основою, на якій вибудовується концепція дослідниці.

У другому розділі дисертаційної роботи запропонована методика і процедура дослідження, представлена характеристика функціонально-семантичного поля модально-емоціонального значення переконання в судовому дискурсі у порівняльному аспекті в англійській та українській мовах. Аналізуючи матеріал дослідження дисертант вивчає жанрові особливості мови обвинувача в судовому процесі, лексико-граматичні особливості модальності переконання в мові прокурора. У результаті проведеного дослідження В. Аккурт робить логічний висновок про дві домінуючі тенденції аналізу мови обвинувача: «від розумових категорій до мовних форм і, навпаки, – від форм до думки». Дослідження функціонально-семантичного поля переконання в мові обвинувача є не тільки теоретично значущим, але й практично корисним, адже даний підхід відповідає природним умовам мовного спілкування, особливостям використання лексико-граматичних та просодичних одиниць в їх невід'ємному зв'язку, коли одні вносять доповнення, підсилення або заміну.

Третій розділ «Особливості функціонування мовних засобів актуалізації модальності переконання в мовленні прокурора», як свідчить сама назва розділу, виконано аналіз основних питань, пов'язаних з проблемою функціонування лінгвістичних засобів вираження модальності переконання в промові прокурора. Вирішення цієї проблеми ускладнено тим, що кожен з аспектів даної проблеми - модальність з її багатоплановістю і тісним зв'язком з іншими мовними категоріями й лінгвістичні засоби вираження (лексико-граматичні, інтонаційні) з різним ступенем формалізації мовних одиниць в семантичному плані - є надзвичайно складною системою, а їх взаємодія в ще більшому ступені збільшує трудомісткість дослідження. В цих умовах очевидна необхідність системного підходу для адекватної інтерпретації результатів наукового дослідження. З цим завданням В. Аккурт справилася, виділивши в мові прокурора складові компоненти модально-емоційного значення, що у свою чергу дозволило розкрити механізми взаємодії лінгвістичних засобів при передачі модальної семантики переконання, а також виявити відмінності між українською та англійською мовами у складі модальних модифікаторів.

Наукова робота узагальнює значний матеріал, містить цікаві спостереження. Кожен розділ закінчується власною системою висновків, які органічно переростають у загальні висновки. Зміст і основні положення дисертаційного дослідження достатньо відображені в статтях, опублікованих в провідних наукових фахових виданнях. Вибрана система бібліографічного опису, загалом, не викликає заперечень.

Автореферат адекватно відображає зміст роботи, формулює мету, завдання дослідження, віддзеркалює логіку аргументацій і наукові результати розвідки, вигідно репрезентує її досягнення «крупним планом».

В цілому дослідження Владислави Євгенівни Аккурт справляє позитивне враження. Разом з тим, хотілося б висловити й деякі критичні міркування з приводу окремих положень дисертації, а також відзначити моменти, які, на мій погляд, вимагають уточнення в ході захисту.

1. Як відомо, поділ модальності на два типи: об'єктивну та суб'єктивну вже став традиційним. Перша розуміється як відношення висловлення до позамовної дійсності друга – як вираження відношення того, хто говорить до того, що він повідомляє. Дослідники відзначають, що об'єктивна модальність є обов'язкова для будь-якого висловлення (навіть до такого специфічного, як промова прокурора) суб'єктивна – факультативна. Наскільки подібні / відмінні данні про кількісний склад використання різних компонентів функціонально-семантичного поля об'єктивної та суб'єктивної модальності переконання у мові обвинувача в україномовному і англомовному варіанті?

2. В роботі бажано було б підкріпити висновки, одержані на основі аналізу перцептивних параметрів інтонації, даними акустичних показників просодичного оформлення модальності переконання.

3. У другому розділі дисертаційної роботи запропоновано методика дослідження і пояснено процедуру дослідження. Цей важливий розділ, на мій погляд, викладено не достатньо чітко. Деякі фрагменти роботи вимагають додаткових пояснень.

Відбір експериментального матеріалу, стверджує В. Аккурт, здійснювався методом суцільної вибірки. При цьому фрази, взяті як

експериментальний матеріал, відбиралися із сучасних автентичних англомовних та україномовних судових процесів. Проте не наведено, які джерела використовувалися (принаймні назви).

4. Аналізуючи матеріал дослідження (підрозділ 2.2) в роботі цілком слушно відмічаються труднощі дослідження при врахуванні двох факторів, які зазвичай протидіють один одному: з одного боку, це фактор системності, який вимагає єдиного підходу до вивчення явища модальності в його проекції на реальне висловлювання; з іншого боку, це фактор нерівномірної завантаженості, нерівноцінність мовленнєвих засобів в різних умовах впливу зовнішнього середовища (с. 71). З урахуванням вищесказаного запропонована методика аналізу забезпечила можливість диференційного підходу до різних типів мовного матеріалу, що забезпечило єдність і цілісність загальної методології аналізу. Нажаль, результати цього підходу не знайшли необхідного відображення у висновках.

5. Відомо, що на рівні лексики модальність переконання у двох неспоріднених мовах виражається власне-модальними словами, функціонально-модальними словами й частками. Модальні слова можуть утворюються від знаменних слів, в семантиці яких закладена модальність переконання. Ця характеристика властива як українській, так і англійській мовам. Крім того обвинувачем використовуються внутрішньо-експресивна лексика для посилення впливу. З цим положенням роботи цілком можна погодитись. Але бажано було б проілюструвати відповідними прикладами. Нажаль не усі з перерахованих положень проілюстровано відповідними прикладами.

6. Хоча робота в технічному плані оформлена охайно, в ній трапляються малозрозумілі пасажі, напр. “занаголошених складів” (с. 145).

Відмічені зауваження і питання не знижують наукової цінності представленої роботи, відкривають перспективи подальшого вивчення питань, пов'язаних з проблемами лінгвістичних особливостей модальності переконання у мові обвинувача в судовому дискурсі.

Висловлені зауваження загалом не применшують наукової цінності результатів дисертаційного дослідження В. Аккурт.

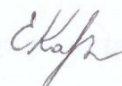
Зміст представленої роботи, рівень апробації та публікації дисертанта за обраною темою, дозволяють дійти висновку, що представлена наукова розвідка В. Є. Аккурт «Лінгвістичні особливості модальності переконання у мові обвинувача в судовому дискурсі (на матеріалі англійської та української мов)», подана на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.15 – загальне мовознавство є самостійною завершеною роботою, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а тому заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.15 – загальне мовознавство.

Офіційний опонент –

доктор філологічних наук, професор
кафедри граматики англійської мови

Одеського національного університету

імені І. І. Мечникова

Карпенко О. Ю.

Вчений секретар –

кандидат хімічних наук, доцент

Курандо С. В.